

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1925 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare).

Uti en den 20 mars 1925 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 217, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare).

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å värnpliktiga, som erhållit tillstånd att fullgöra dem åliggande värnpliktstjänstgöring genom att i stället för tjänstgöring vid krigsmakten utföra civilt arbete för statens räkning (*civilarbetare*).

2 §.

Civilarbetare, som, i avsikt att undandraga sig tjänsten, underlåter att efter inkallelse eller efter tilländagången tjänstledighet inställa sig till tjänstgöring eller olovligen avviker från den tjänstgörings- eller vistelseort, som är för honom bestämd, eller eljest olovligen håller sig undan, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader. Kan avsikt, som nu är sagd, ej ådagaläggas, vare straffet böter; dock att, där brottet begås av någon, som förut varit straffad enligt denna paragraf, samt omständigheterna äro synnerligen försvårande, straffet må höjas till fängelse i högst sex månader.

3 §.

Vägrar civilarbetare att åtlyda vad arbetsbefälet under tjänstens utövning och i vad som angår tjänsten honom befallt, straffes med böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst ett år.

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 9 saml. 1 avd. 27 häft. (Nr 32). 1

4 §.

Gör civilarbetare sig eljest skyldig till vårdslöshet eller försummelse i fullgörande av tjänsteplikter, straffes med böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårade, med fängelse i högst sex månader.

5 §.

Brott, varom i 2—4 §§ förmåles, åtalas av allmän åklagare. Åtalet anhängiggöres, där brottet förövats i stad, vid stadens rådstuvurätt men, om rådstuvurätt ej i staden finnes eller brottet förövats å landet, vid närmaste rådstuvurätt.

6 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske efter allmänna strafflagen.

7 §.

För mindre förseelser i tjänsten må, i stället för straff, varom ovan sagts, såsom tillrättavisning användas:

- a) varning;
- b) åläggande för visst antal gånger, högst sex, eller för viss bestämd tid, högst femton dagar, att utom vanlig ordning förrätta handräckningsarbeten;
- c) förbud att under viss bestämd tid, högst femton dagar, vistas utom förläggningsområde.

Tillrättavisning, varom nu är sagt, må ej användas av mer än ett slag för samma förseelse eller fel, ej heller tillrättavisning, varom i b) förmåles, i något fall så användas, att genom överansträngning eller annan orsak men för den felaktiges hälsa och tjänstbarhet därav kommer.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av vad sålunda stadgats meddelar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande lagförslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen jämte därvid fogade protokollsutdrag.

Förevarande lagförslag står i ett intimt samband med lagstiftningen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Den nu gällande lagen om samvetsömna värnpliktiga, vilken utfärdats den 21 maj 1920, avser värnpliktiga, vilka hysa allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning värnpliktslagen förutsätter. Lagen skiljer mellan två grupper av dylika värnpliktiga. Den ena gruppen omfattar sådana personer, vilkas samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen. Dessa s. k. *vapenvägrare* må un-

der vissa förutsättningar fullgöra sin värnplikt vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition. Den andra gruppen omfattar sådana personer, vilkas samvetsbetänkligheter avse varje tjänstgöring vid krigsmakten. Dylika värnpliktiga må under vissa förutsättningar utföra civilt arbete för statens räkning i stället för dem åliggande värnpliktstjänstgöring. De pläga benämnas *civilarbetare* och sysselsättas för närvarande vid arbeten, som lyda under domänstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

1920 års lag har provisorisk karaktär och gäller endast till och med den 31 december 1925.

Genom proposition nr 210 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till en ny lag angående samvetsömma värnpliktiga, vilken är avsedd att den 1 januari 1926 avlösa 1920 års lag. Det genom nämnda proposition framlagda lagförslaget likställer med värnpliktiga, som på grund av religiös övertygelse hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning värnpliktslagen föreskriver, sådana värnpliktiga, vilka av annan jämförlig orsak hysa sådana samvetsbetänkligheter. Lagförslaget skiljer liksom 1920 års lag mellan vapenvägrare och civilarbetare.

Riksdagens första särskilda utskott, till vars behandling propositionen nr 210 hänskjutits, har i utlåtande nr 2 tillstyrkt propositionen med vissa ändringar, vilka emellertid i detta sammanhang sakna avgörande betydelse.

Sådana värnpliktiga, vilka enligt förenämnda bestämmelser fullgöra sin värnplikt vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition, äro för brott och förseelser i tjänsten underkastade ansvar enligt strafflagen för krigsmakten. Beträffande de s. k. civilarbetarna åter ställer sig saken annorlunda. Enligt 6 § strafflagen för krigsmakten, jämförd med 1 § samma lag, lyda värnpliktiga under strafflagen för krigsmakten allenast under den tid, då de fullgöra dem åliggande tjänstgöring *vid krigsmakten* samt då de under färd till och från sin tjänstgöringsort stå under militärbefäl. Då civilarbetarna icke tjänstgöra vid krigsmakten och ej heller under sin tjänstgöring stå under militärbefäl, blir strafflagen för krigsmakten ej å dem tillämplig. Av dem i tjänsten begångna brott och förseelser bliva följaktligen straffria, i den mån desamma icke äro enligt allmänna strafflagen belagda med straff.

Utskottet.

Den brist i lagstiftningen, som sålunda föreligger, avser den nu ifrågakommande propositionen nr 217 att avhjälpa. I sådant hänseende hava, på sätt den genom propositionen framlagda lagtexten utvisar, föreslagits särskilda straffbestämmelser för civilarbetare, vilka göra sig skyldiga till olovlig bortovaro från tjänsten (2 §), lydnadsbrott (3 §) eller vårdslöshet eller försummelse i fullgörande av tjänsteplikter (4 §). Dessutom har — i analogi med vad som gäller beträffande värnpliktiga, vilka lyda under strafflagen för krigsmakten — föreslagits, att för mindre förseelser i tjänsten må, i stället för straff, användas vissa tillrättavisningar (7 §). I övrigt innehåller lagförslaget vissa processuella bestämmelser samt föreskrifter beträffande bötesförvandling m. m. (5 och 6 §§).

De sålunda föreslagna bestämmelserna synas på ett tillfredsställande sätt komplettera lagstiftningen rörande samvetsömma värnpliktiga, vadan utskottet får uttala sin anslutning till propositionen.

Utskottet få alltså hemställa,

att ifrågakvarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 15 maj 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Hederstierna**, *Jacob Larsson*, *Rogberg*, *Edw. Larson**, *K. G. Westman*, *Klefbeck* och *P. E. A. Jonsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam*, *Lindley**, *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Brånalt, *Karlsson* i Vätö, *Johanson* i Huskvarna, och *Carlson* i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

vidkommande 3 § av herr *Rogberg*, som anfört:

»Lagrådet har framhållit, att ej endast vägran utan all olydnad mot sådan av arbetsbefälet för visst fall given befallning, som meddelas under tjänstens utövning och i vad som angår tjänsten bör hänföras under denna paragraf, och att den av lagrådet föreslagna utvidgningen enklast sker genom utbyte av ordet 'vägrar' mot 'underlåter'.

I anslutning till vad lagrådet sålunda anfört har jag inom utskottet yrkat, att förevarande paragraf måtte erhålla följande lydelse:

3 §.

Underlåter civilarbetare att åtlyda vad arbetsbefälet under tjänstens utövning och i vad som angår tjänsten honom befallt, straffes med böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst ett år.»